

Mange slags svimmelhet

Goplen FK.

Svimmelhet

Diagnostikk og behandling. 72 s, tab, ill.
Bergen: Nasjonalt kompetansesenter for vestibulære sykdommer, 2009.
Pris gratis (kan lastes ned fra Internett)
ISBN 978-82-991877-7-0

«Svimmelhet er som skogsopp,» skriver Frederik Goplen i forordet til denne 70 siders minilæreboken. Det finnes altså mange varianter, og de kan være vanskelige å skille fra hverandre. Man bør kjenne de vanligste typene, men også kunne plukke ut de farlige.

Goplen arbeider ved Nasjonalt kompetansesenter for vestibulære sykdommer, Haukeland universitetssykehus. Senteret tar imot pasienter til svimmelhetsutredning og driver også aktiv pasientinformasjon. Senterets brosjyreserie (www.helse-bergen.no/avd/vegetibulaeresykdommer/pasientinfo/brosjyrer/Brosjyrer.htm) er et glansesempele på hvordan pasientopplæring kan gjøres.

Og nå kommer denne utgivelsen for leger, meg bekjent den første innføring i svimmelhet på norsk. Den er støttet av Haukeland universitetssykehus og Stiftelsen Helse og Rehabilitering.

Mye har skjedd når det gjelder kunnskap om og behandling av svimmelhet de siste 20 år. Den vanligste form for vertigo, godartet stillingssvimmelhet, har fått sin forklaring og ikke minst sin effektive behandling. At migrene er en svært vanlig årsak til resdiverende vertigo, er også kunnskap av ny dato. Endelig er sjeldne nye årsaker til vertigo identifisert, eksempelvis dehiscens av fremre buegang.

Derfor er denne utgivelsen svært velkommen – den dekker klinikernes behov for en kort og konsis innføring. Språket er presist og godt, boken er svært lesverdig til tross for sparsom, nesten litt gjerrig layout.

Disposisjonen er som i lærebøker flest, med basiskunnskaper, klinisk undersøkelse og generelle kliniske prinsipper, fulgt av en presis og strukturert gjennomgang av de 20 viktigste «svimmelhetsdiagnoser». Goplen har altså fått plass til mer enn steinsopp, kantareller og giftkremler.

Den er skrevet som en praktisk kokebok i håndtering av pasienter med vertigo. Derfor savner jeg et par sider med et program for vestibulær egentrening. Det ville gjort den enda nyttigere på klinikerens skrivebord.

Annen kritikk her blir bare pirk: Cerebro-

vaskulær årsak til sentralnervøs svimmelhet er ikke nødvendigvis lokalisert til cerebellum, også hjernestammeinfarkter kan forårsake vertigo og være vanskelig å oppdage ved standard bildediagnostikk. «Vestibulær paroksysmi» er en omdiskutert diagnose, men kunne nok fortjent en kort omtale. Men hovedinntrykket er at Goplen har klart å presse inn alt en kliniker trenger vite om svimmelhet i et lite og hendig format.

Hvem bør lese dette? Alle allmennleger! Også leger under utdanning i øre-nese-hals-sykdommer eller nevrologi vil ha nytte av den. Etter å ha spandert et par timer gleder du deg til neste pasient med svimmelhet!

Per Monstad

Spesialistsenteret
Kristiansand

Omfattende, inspirerende og godt om klinisk mikrobiologi

Steen M, Degré M, red.

Mikrober, helse og sykdom

319 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2009.
Pris NOK 495
ISBN 978-82-05-32367-4

Dette er en lærebok i klinisk mikrobiologi, primært beregnet på sykepleiestudenter, i en serie kalt Kunnskapspakken 37°. Den vil i løpet av 2010 også omfatte

temaer som anatomi og fysiologi, sykdomslære, farmakologi og klinisk undersøkelse av pasienter. Navnet på serien indikerer en moderne tilnærming – denne anmelder er likevel glad man ikke valgte etter hvert forslitte termer som «Kunnskapspakke 1» eller «-360°». Det gis tilgang til en «digital arbeidsbok» på et interaktivt nettsted som fungerer meget godt. Her er kunnskapstester, kontrollspørsmål og litteraturhenvisninger med oppdaterte Internett-lenker. Til glede for Ipod-generasjonen kan man til og med laste ned lydfiler av sammendragene.

Mikrober, helse og sykdom virker umiddelbart nesten for omfattende som basalt sykepleiepensum. Ved nærmere gjennomgang er vesentlige avsnitt ganske lettlest sakprosa som, i tillegg til å være velskrevet, er underholdende i akkurat passe monn slik at studenten vil få lyst til å ta boken frem igjen. De innledende kapitler gir de obligatoriske beskrivelser av mikrobenes oppbygning og egenskaper. Dernest avsettes mye plass til en grunnleggende forståelse for helheten – ved å omtale mikrobers evolu-

sjon, samspillet med mennesker, smitteveier og resistensutvikling før man tar for seg mikrobenes med utgangspunkt i ulike organsystemers infeksjonssykdommer. Kapitler om vektorbårne sykdommer, diagnostikk/prøvetaking og smittevern er også utfyllende for målgruppen.

En stor tekstmengde gjøres lettere tilgjengelig takket være en delikat og konsekvent layout med utstrakt bruk av tekstbokser, oversiktlige tabeller og tydelige illustrasjoner. Innen dette fagområdet er det særlig viktig med forklaringer på vanskelige ord og begreper. Til «tyngre kapitler» finnes rikelig med gode ordforklaringer i fotnoter, og disse er også listet alfabetisk i eget vedlegg.

Et lite antall forfattere har samarbeidet om denne utgivelsen, hvilket gir den en enhetlig stil. Alle er fremstående aktører innen aktuelle fagmiljøer gjennom mange år, noe som berger for et solid faglig innhold. Min eneste lille innvending er at en del av stoffet til tider kan synes å være noe avansert for målgruppen. Detaljrikdommen er stor og faktaopplysningene mange, tilnærmet medisinstudentnivå, hvilket selvsagt bør love godt for kvaliteten på fremtidige (infeksjons)sykepleiere. *Mikrober, helse og sykdom* kan anbefales uten forbehold. Den er faglig god og svært rikholdig, moderne og didaktisk spennende utformet – rent ut sagt morsom å lese – noe som ikke alltid har særmerket tidligere tiders lærebøker i mikrobiologi.

Jon Birger Haug

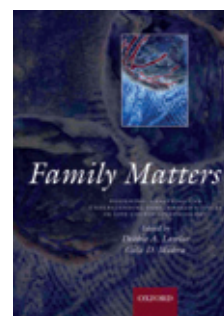
Infeksjonsmedisinsk avdeling
Medisinsk klinikk
Oslo universitetssykehus, Aker

Er det noen i familien din som er syk?

Lawlor DA, Mishra GD, red.

Family matters

Designing, analysing and understanding family based studies in life course epidemiology. 341 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2009.
Pris GBP 38
ISBN 978-0-19-923103-4

Spørsmålet over er et kjent utgangspunkt for samtaler i klinisk praksis og har fungert som et grovt verktøy for å fange opp familiær belastning av sykdom. I denne utgivelsen vektlegges verdien av familiebaserte studieopplegg i epidemiologisk forskning om

årsak til en rekke sykdommer. Tanken er at medlemmer av en familie – søsken, tvillinger, foreldre og barn – har mye til felles både genetisk og når det gjelder miljøfaktorer. Informasjon om denne avhengigheten av familiestrukturen kan brukes til å avdekke årsaker til sykdom på en langt mer kraftfull måte enn i tidligere epidemiologiske observasjonsstudier.

Tvillingstudier har lang tradisjon i medisinsk forskning. De er blitt brukt for å avdekke arvelighet for ulike sykdommer. En svakhet ved slike studier er at tvillinger ikke alltid likner på resten av befolkningen og at deres erfaringer derfor har dårligere generaliserbarhet. I *Family matters* utvides perspektivet til å utnytte søskeninformasjon – fordi vanlige søskenpar kan ha større nytteverdi enn tvillinger for en del forskningsspørsmål, fordi datasett med slik informasjon kan være lettere tilgjengelig og fordi studier av søsken har større generaliserbarhet. Dessuten omhandles generasjonsstudier, hvor sammenlikninger mellom far–barn og mor–barn kan være en pekepinn når det gjelder hvilken betydning faktorer i svangerskapet kan ha på senere sykdom.

Forfatterne tar utgangspunkt i tvillingstudier og løfter perspektivet til mer enn et spørsmål om arv eller miljø. De diskuterer med eksempler hvordan familiebaserte studier til en viss grad kan brukes til å skille ut genetiske effekter, miljøeffekter og tidspunktet for disse gjennom ulike deler av livsløpet. Familiemedlemmer deler genetisk informasjon, men de deler også sosiale og fysiske miljøfaktorer i visse deler av livet. Å utnytte tidspunktet for denne likheten kan være av stor verdi i studier av kroniske sykdommer.

Dette er forlagets nyeste tilskudd til serien om livsløpsepidemiologi. En rekke sentrale forskere tar for seg – ut fra ulike innfallsvinkler – statistiske metoder inklusive dataprogrammer, det teoretiske grunnlaget, praktisk anvendelse og kommer med eksempler som illustrerer nytten og bruken av slike studier. At det er aktive forskere innen feltet som selv skriver, gir stoffet et solid preg og tyngde. Temaet berøres ut fra flere faglige perspektiver, nyansert og grundig. Størst nytte av *Family matters* vil antakelig aktive forskere som selv planlegger liknende studier ha. Men den henvender seg også til klinikere og helseplanleggere som ønsker bedre forståelse av nytten av familiebaserte studier om årsak til sykdom når randomiserte forsøk ikke lar seg gjennomføre. Ikke minst kan den være av interesse for alle dem som undrer seg over hva familieanamnese generelt gir av informasjon. Anbefales.

Øyvind Næss

Seksjon for arbeids- og trygdemedisin
Universitetet i Oslo

Grunnleggende godt

Pedersen JI, Hjartåker A, Andersen SA.

Grunnleggende ernæringslære

456 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2009.

Pris NOK 575

ISBN 978-82-05-39522-0

Landsforeningen for kosthold og helse ga ut sin første lærebok i ernæring i 1971. Det kom flere reviderte utgaver, den femte og siste i 2001. Foreningen ble nedlagt i 2005 og Gyldendal Akademisk overtok rettighetene til utgivelsen. Nå foreligger det en ny og mer omarbeidet versjon.

Omtrent halvparten av sidene er brukt på de ulike næringsstoffene. Det gir godt med rom til andre temaer – og det er mye spennende å ta av innen ernæringsfaget. Introduksjonskapitlet om kostdata går inn i metoder og begreper som er spesielle for innsamling av informasjon om kostholdet, viktig for vurdering av kostholdsopplysning både til grupper og enkeltpersoner. Kapitlet om kostholdet i Norge er kortfattet og viktig bakgrunnskunnskap for helsepersonell. Dessverre er flere av tallene etter hvert omtrent ti år gamle, da de bygger på bl.a. Spedkost, Småkost og Ungkost fra 1999–2000 og Norkost fra 1993–94. Forfatterne kan neppe bebreides dette, men det hadde vært flott med noen nye tall i en ny lærebok. Kapitlet om norsk ernæringspolitikk er godt oppdatert og inneholder en konkretisering av målene for handlingsplanen for bedre kosthold i befolkningen, som gjelder for perioden 2007–11.

Utseendemessig fremstår *Grunnleggende ernæringslære* som litt kjedelig. Det er mest tabeller og kun noen få illustrasjoner i farger. Når det gjelder illustrasjoner, har fagbøker i ernæring mye å lære av de mange innbydende kokebøkene på markedet. Noen av tabellene ser ut som de er skannet inn og forstørret, og teksten er til dels uskarp. Kapittelinnledning av type 13.1.2 gir et unødvendig kjedelig inntrykk, det er få andre norske lærebøker enn ernæringsbøkene der det blir brukt slik inndeling. Det gjør også at den meget detaljerte innholdsfortegnelsen er på hele ti sider.

Dette er en lærebok som, som tittelen sier, omhandler det grunnleggende i ernæringsfaget. Den har mye å vinne på å være 150 sider kortere enn sin konkurrent. Informasjonen som gis om de ulike næringsstoffene er tilstrekkelig, og forfatterne unngår å gå for dypt inn i patologien. Det er et pluss, ettersom dette nødvendigvis må leses andre steder. Ernæringsfaget utvikles

stadig, og det er flott at det finnes to store norske lærebøker på markedet. *Grunnleggende ernæringslære* passer godt for studenter innen helsefagene, men siden kostholdet er av stor betydning på de fleste felter, kan en oppfrisking av kunnskapen definitivt komme godt med for flere og gi inspirasjon til å lese mer om det som er viktig i egen arbeidshverdag.

Astrid L. Nylenna

Kommunelege 2, Ski kommune

Viktig rapport om narkotika

Europeisk overvåkningscenter for narkotika og narkotikamisbruk

Narkotikasituasjonen i Europa

Årsrapport 2009. 99 s, tab, ill. Luxembourg:

Kontoret for De europeiske fellesskaps offisielle publikasjoner, 2009. Pris gratis

ISBN 978-929168401-4

Det europeiske overvåkningscenteret for narkotika og narkotikamisbruk utgir årlig en rapport over situasjonen i Europa. 2009-rapporten er den 15. i rekken. Senterets målsetting er å bidra med kunnskap og informasjon som utgangspunkt for narkotikapolitiske tiltak. Organisasjonen er finansiert av EU og lokalisert i Lisboa. Informasjon fra medlemslandene oppgis å være viktigste bidrag, i tillegg til eget arbeid.

Rapporten består av åtte kapitler. De to første handler om lovgivning og politikk, deretter er det ett kapittel dedikert til hver av de viktigste kategorier stoffer etter utbredelse: cannabis; amfetamin, ecstasy og hallusinogene stoffer; kokain og crack; opioider og injeksjonsbruk. Det hele avsluttes med to kapitler kalt *Narkotikarelaterte infeksjonssykdommer og dødsfall* og *Nye narkotiske stoffer og trender*.

15-årsjubileet for rapporten ble markert med en konferanse som viste at Europa «har utviklet seg til å bli et enestående laboratorium for å studere og øke forståelsen av narkotikabruk og narkotikarelaterte tiltak» (s. 5). Dette gir håp om at kunnskapsbasert forskning kan legge premisene for narkotikapolitikken – i stedet for nærsynte betraktninger om rusmidlers farmakologiske og avhengighetsskapende virkninger, som så altfor lett fører til forbud og dermed inntektsmuligheter for organisert kriminalitet. Ifølge en studie finansiert av EU-kommisjonen, presentert på FN's narkotikakommisjons sesjon i Wien i 2009, har håndheving